

**PHUROFESA VHO MANDLA MAKHANYA, ṬHOHO YA YUNIVESITHI  
NA TSHAṆDA TSHA MUTSHANTSẸLARA YUNIVESITHI YA AFRIKA**

**TSHIPEMBE**

**U ṬANGANEDZWA NA MVULATSWINGA: DOKOTELA VHO SAMAH**

**JABR**

**ḌUVHA LA VHAFUMAKADZI LA DZITSHAKA 2020**

**07 ṬHAFAMUHWE 2020**

Ndo livhuwa, Mutshimbizamushumo, Dokotela Vho Fraser-Moleketi

- Muambasada Vho Sheila Sisulu
- Muambi muhulwane wa ṇamusi, Dokotela Vho Samah Jabr
- Vharerisani na rịne, Vho Nardos Bekele-Thomas na Vho Linet Gatakaa Miriti
- Vhañwali vhashu vha re hone ṇamusi: Vho Natasha Allie; Baba-Tamana Gqubule na Vho Thandiwe Matthews, na muganḍisi Vho Fébé Potgieter–Gqubule
- Vha Khwairi ya OWLAG na vha Bennde ya Tshikolo tsho Khetheaho tsha MCK Marimba
- Vhaeni vha ṭhonifheaho, vhatu vhọthe

Kha vha ntendele ndi tevhedzele maipfi a Dokotela Vho Fraser-Moleketi a vhụdivhụdi a u vha ṭanganedza vhọthe.

Ndi pfa ndi tshi dikhudza nga ha uri ndi Thoho ya Yunivesithi na Tshanda tsha MutshantseJara wa yunivesithi iyi ya mathakheni: Yunivesithi ya Afrika Tshipembe (Unisa), ine ya vha yunivesithi khulwanesa kha dzhango. Ri nwalisa matshudeni ane a swika 380 000 Unisa, vhane vhanzhi vha hone ndi vhafumakadzi. Ri dovha ra vha ro dikumedzela u khwaṭhisedza uri vhashumi vhashu vha vhafumakadzi vha tea mbonalo ya ndinganyiso ya zwa mbeu, nahone nthani ha izwo ri na nzudzanyo nnzhi dza tshiimiswa dzo sedzaho tshoṭhe kha u bveledza na u takula vhafumakadzi – nga maanda vhafumakadzi vha vharema – kha zwa ndambedzo dza pfunzo dzavho. Zwenezwo, ndi vhona u nga ndi ngoho u bula uri – nangoho zwo tou ralo – zwa uri Unisa yo dikumedzela tshoṭhe kha zwa ndinganyiso ya zwa mbeu na mvelaphanda nga maipfi na nga nyito.

Zwenezwo ndo pfa ndo takala u rambiwa kha vhuṭambo uhu nṱwaha uno. A tho ngo kona u dzhenelela nṱwaha wo fhiraho nga mulandu wa u farekanea, fhedzi ndo ita fulufhedziso kha nṱe muṱe la uri hezwi zwi nga si tsha bvelela nṱanṱwaha – na zwino ndo swika! Nahone, sa pfufho yanga ndo huliswa nga u pfi ndi divhadze muambi muhulwane matsheloni ano. Ndi nga amba fhedzi uri – mufumakadzi de vhathu!

Dokotela Vho Sabr, ndi tea u bula uri ndo tewa u ya “Yunivesithi ya u Guda mafhungo kha lubuvhisia”<sup>1</sup> u guda zwinzhi nga ha vhutshilo ha u vha mudivhalea na buḁo ḁa vhugudeli. Fhedzi, u amba ngoho, ndo wana mafhungo manzhi he nda ḁavhanya nda vhona (sa zwine zwa vha zwone kha vhadzia u futelela na vhadzia u swikelela zwinzhi) uri vha mufumakadzi a mangadzaho nahone a shumesaho, na uri vho ḁikumedzela hani kha u pfesesa, u bveledza kupfesesele, kwa zwine zwa vha nyimele i konḁaho, ane masiandaitwa awe na dzhenuwo ḁawe zwa pfukekanya mirafho nahone zwa nga a zwi thithisei.

Zwenezwo, kha vha ri ndi ḁivhadze avha mufumakadzi a ḁthonifheaho.

Vho Samah Jabr vho bebwa kha muḁa wa Majerusalema nga ḁa ḁhangule 8, 1976. Vho telwa digirii u bva Yunivesithi ya (Jerusalema) nga 2001, sa muraḁo wa tshigwada tsha u thoma tsha matshudeni o bvaho kha Muhasho wa zwa Mishonga. Vha wana vhugudisi ha nḁha ha Vhulwadze ha muhumbulo ngei France na United Kingdom, kathihi na ḁhoḁisiso kilinikhaḁa kha ḁa United States. Vho gudela zwa vhulwadze ha zwa muhumbulo, vho gudiswa ngei kha Israel Psychoanalytic Institute tsha Jerusalem. Sa muḁwe wa dokotela wa vhulwadze ha muhumbulo vha 22 vha shumaho West Bank, ndi

---

<sup>1</sup> [https://en.wikipedia.org/wiki/Samah\\_Jabr](https://en.wikipedia.org/wiki/Samah_Jabr)

muñwe wa vhathu vha u thoma vha Palesitina vha vhafumakadzi kha buḁo ili.

Dokotela Vho Jabr vha shuma sa Mulangi wa zwa Mishonga wa Palestina kha Palestinian Medical Education Initiative (PMED), na u shuma sa dokotela wa muhumbulo na mualafhi wa muhumbulo kha sekhithara dza phuraivethe na dza nnyi na nnyi. Ndi muñwali a ḁivheaho, ane ḁhoḁisiso dzawe dzo ganḁiswa kha ḁa Palestina na dzhenala dzo sedzuluswa nga vhañwe ngavho u mona na dzitshaka. Muñwe wa mishumo i ḁivheseaho yo ganḁiswaho ye vha i ñwala na dokotela wa zwa muhumbulo wa vhana wa Amerika, Vho Elizabeth Berger – ngudo yo sedzaho kha pfukiselo dza kilinikhaḁa na pfukiselo khandza u mona na ḁa Isiraele/Palestina, ngeno iñwe i tshi sedza zwa u tshila na ndondolo ya vhathu vha Palestina nga fhasi ha mushumo uyu.

Dokotela Vho Jabr vho funza kha yunivesithi dza Palestina dzo fhambanaho nahone ndi mulavhelesi kha Yunivesithi ya George Washington ngei Washington. Nḁhani ha u vha mushumisani kha Senthara ya Saints na Mbekanyamaitele kha Yunivesithi ya Cambridge, vha shuma sa makone na mugudisi wa Ofisi ya Yuno kha zwa Zwidzidzivhadzi na Vhugevhenga (UNODC), u itela U tshidza Vhana na u itela Madokotela A si na Mikano (MSF).

Mudithaubi wa Komiti ya Nnyi na Nnyi i Lwaho na U tambudzwa kha la Isiraele (PCATI), Dokotela Vho Jabr vha thusa u bvedza mivhigo yo disendekaho nga vhuṭanzi ha vhapondwa. Kha liṅwalwa la *Beyond the Frontlines: Tales of Resistance and Resilience in Palestine* (Alexandra Dols, 2017, France), vha ṭalutshedza uri tshipikwa ndi u litsha vhaiti vha zwiito izwi vha divha uri zwiito zwavho zwa u tambudza zwi a divhea, zwo vhigwa na u dzheniswa kha faila, u itela uri vha hwale vhuḍifhinduleli. Nga huṅwe ndi a divhudzisa uri lifhasi nga vhuphara li a vhona uri iyi nyito ya vhuthu ndi ya ndeme hani, na kha vhapondwa na zwone. Nga kuvhonele kwanga, iyi ndi nyito ya vhulondo na vhuthu vhuhulwane vhukuma, ine ya dzhiela nṯha ndeme na tshirunzi tsha vhapondwa kha nyimele ine yo sikelwa u wisa izwo.

Dokotela Vho Jabr ndi muambi vhukuma kha madzangano manzhi a divheaho hune vha humbudza vhathetshelesi vhavho na madzangano a re na ṯuṯhuwedzo nga ha vhukonḍi, khaedu na nḍaḍo zwo livhanaho na vathu vha Palestina nga ṅwambo wa muombano u sa gumi wa mbofholowo. Vha amba na vathu nga muthihi na tshinyalelo guṯe ya muhumbulo wa vhuimo ha Isiraele nga u khwaṯhisedza uri, u ya nga ha kuvhonele kwa Fanon, iṅwe khaedu khulwane ya muombano wa Palestina u itela mbofholowo ya

lushaka ndi u t̄oḁa u fhaṭa “kupfesesele kwa muhumbulo na mvelele ine ya nga vhoḥholola mihumbulo ya vhathu, zwo u fana na mboḥholowo ya mavu”.

Dokotela Vho Jabr vha dzulela u amba kha khasho dza radio hune vha rera nga t̄hoḥo dzo fhambanaho, hu tshi katelwa mutakalo wa muhumbulo, pfanelo dza vhathu vha re na t̄hoḁea dzo khetheaho, u sa dzhielwa nṭha na u tambudzwa, na hone ndi muḥwali wa zwibveledzwa zwipufhi. Vho dzhielwa nṭha u mona na shango na u pfufhiwa u itela ndambedzo dzavho dza zwa pfunzo na khandiso dzavho – kwhaṭhisedzo yo teaho kha mufumakadzi o swikelelaho zwingafha.

Dokotela Vho Jabr, mushumo wavho wa u ita uri hu vhe na u pfaḁza na u fhaṭulula kha nyimele idzi dza khuḁano ndi wa ndeme vhukuma, hune ra pfa miungo yawo u mona na ḁifhasi – nahone nga maanḁa fhanu, kha ḁa Afrika Tshipembe. Nahone, ri pfa ro huliswa vhukuma uri vha khou kovhana zwiḥwe zwine vha zwi ḁivha ḁamusu fhanu. Ro dzula ro lindela u pfa zwine vha ḁo ri vhudza matsheloni ano.

Ndi a livhuwa.